

GEORGE HUPPERT: *After the Black Death. A Social History of Early Modern Europe*. Indiana University Press, Bloomington/Indianapolis 1986. xiv + 169 s. \$ 27,50 indb., \$ 9,95 pb.

I de senere år har amerikanske historikere vist stærk interesse for de strømninger i vesteuropæisk historieforskning, som i Frankrig er forbundet med tidsskriftet *Annales*. George Hupperts skitse af Vesteuropas socialhistorie fra midten af det 14. til begyndelsen af det 18. årh. er et godt eksempel på denne interesse. Bogen er tilegnet *Annales*-kredsens nylig afdøde grand old man Fernand Braudel, og den bygger i meget høj grad på *Annales*-traditionens klassiske, regionale »totalhistoriske« afhandlinger. Hupperts plan med bogen er original og dristig: at udvælge de træk ved periodens sociale historie, der kan betragtes som varige og fælles for hele Vesteuropa, at fremstille dem ved hjælp af karakteristiske individuelle tilfælde, og at få det hele trængt sammen på godt 150 sider.

Et sådant projekt kræver en næsten overmenneskelig sikkerhed og stringens i udvælgelsen af temaer og illustrerende eksempler, og resultatet er da også blevet en læseværdig, men ikke fuldt tilfredsstillende bog. To af de væsentligste kritikpunkter, der er blevet fremført mod *Annales*-traditionen, er, at den synes at forudsætte, at et helhedsbillede af Europas socialhistorie vil opstå af sig selv, når blot der bliver skrevet tilstrækkelig mange regionale »totalhistorier«; og at dens interesse for samfundets mest stabile og trægt foranderlige strukturer giver den alvorlige problemer med at forklare social forandring. Begge kritikpunkter dækker også Hupperts bog: det kniber at få de enkelte afsnit til at hænge sammen i et overbevisende helhedsbillede, og det billede, der dannes, er meget statisk.

Denne understregning af det statiske tillader dog også Huppert at komme med nogle sundt provokerende betragtninger – som f.eks. udeladelsen af reformationen med den begrundelse, at de fundamentale modsætningsforhold mellem bønder og præster forblev de samme uanset trosretning.

Som syntese er fremstillingen utilstrækkelig; men den er en velskrevet og letfattelig introduktion til et bredt udsnit af de sidste tredive års vesteuropæiske socialhistoriske forskning – og den udmærkede, kommenterede litteraturoversigt sidst i bogen viser, at det også har været Hupperts hovedsigte.

Michael H. Gelting

TYGE KROGH: *Staten og de besiddelsesløse på landet 1500–1800*. Odense University Studies in History and Social Sciences Vol. 105. Odense Universitetsforlag 1987. 182 s. Ill. 134, 20 kr.

I en meget stringent form udreder bogen den statslige (lovgivnings) politik fra reformationstiden frem til landboreformerne over for de besiddelsesløse – det skal ikke opfattes for bogstaveligt og betegner nærmest de »jordløse« – en politik som udviser en kontinuerlig bestræbelse på at skabe orden og arbejdstugt gennem registrering, kontrol, fattig- og straffelovgivning.

Netop kontinuiteten i statens politik gennem så lang en periode er blevet en rød tråd i bogen, overraskende, oprindeligt også for forfatteren (s. 9). Dispositionen

er meget stram og røber bogens rod i en specialeafhandling. Den er delt i 5 kapitler. Det første indeholder en række teoretiske overvejelser vedr. definition og metode og en kortfattet oversigt over den hidtidige forskning. I andet kapitel er der gjort et forsøg på at overskue den politisk-økonomiske udvikling, som fører fra en feudal form imod en begyndende kapitalistisk samfundsorden. Kap. 3, 4 og 5 behandler henholdsvis perioderne 1500–1700, 1700–1770 og landboreformtiden (1770–1803). Hvert kapitel er opbygget over samme praktiske og udbyttegivende læst. Først redegøres der for lokaladministration og retsstruktur, som er den absolut nødvendige forståelsesramme, og derefter beskrives detaljeret tiggeri- og fattigvæsen Lovgivning, tjenestefolks- og løsgængerlovgivning, lovgivning om registrering, tyverilovgivning og retsudøvelsens økonomi; ikke mindst dette sidste afsnit demonstrerer klart forfatterens sikre sans for historiske realiteter.

Som allerede nævnt lykkes det forfatteren at påvise en kontinuitet i hvert fald i hensigten med den statslige lovgivning over for de besiddelsesløse i form af kontrol og arbejdstvang. Først med fremvæksten af en ny økonomisk struktur i 1700-årene bliver det muligt i vidt omfang at virkeliggøre intentionerne. At netop kontrol- og tvangspolitikken reelt skærpes over for landets største befolkningsgruppe i landboreformernes liberaliseringsperiode er nok værd at have in mente i indeværende jubilæumsår.

Efter sit anlæg er bogen relativ tung læsning, og særlig de to første kapitler kunne have været gjort mere læservenlige. I et par tilfælde har forfatteren ikke kunnet modstå fristelsen til bogstaveligt at iklæde personerne kød og blod (s. 118 og 122 ff.). Man kunne for så vidt have ønsket sig mere af sådant eksempelstof, men det ville have sprængt bogens rammer og falder uden for dens egentlige sigte. Dog kunne en grundigere annotering til den omfangsrige lokalhistoriske litteratur have været nyttig.

Det skal imidlertid fastslås, at bogen indeholder et stort konkret materiale – som eksempel kan blot nævnes et glimrende udblik over pas- og skudsmålslovgivningen (bogens materiale er så stort, at man kunne have ønsket sig en form for register) – som er anskuet i et nyt og frugtbart perspektiv. Dens nærmest beslægtede forgænger er egentlig M. H. Nielsens, for sin tid prisværdige, afhandling i Aarbog for dansk Kulturhistorie, som er nær ved 100 år gammel (1897). Men mens Nielsen blot er refererende, er Tyge Kroghs bog, som det vil være fremgået, i høj grad reflekterende og analyserende.

En principiel indvending skal med. Forfatteren lader – og det er han bestemt ikke ene om – så at sige et socialt problem opstå i Danmark i 1500-årene. Forud er der en art tomrum, som man eventuelt vel tænker sig udfyldt af den katolske kirke. Men er det ikke en for kildestyret opfattelse? Er der nogen grund til ikke at tro, at der også i middelalderen har eksisteret et lag af subsistensløse af et vist omfang, men at kilderne blot svigter?

Paul G. Ørberg